ભગિની સમાજ

સામાજીક પત્રિકા નં. ૧.

સ્ત્રીઓની પદવી

અથવા

સ્ત્રીઓનું મહત્ત્વ.

લેખક:—ડાહ્યાભાઈ લક્ષ્મણભાઈ પટેલ.

પ્રકાશક:—કરસનદાસ જગજીવનદાસ ચીતલીયા,
ઑન. સેક્રેટરી, "ભગિની સમાજ" મુંબઈ.
ઠે૦ સર્વંટ્સ્ ઑફ ઈંડીયા સોસાઇટી, સૅંડહર્સ્ટ રોડ,
ગીરગામ મુંબઈ

મુદ્રક:—ચિંતામણ સખારામ દેવળે, "મુંબઈ વૈભવ" પ્રેસ,
ઠે. સર્વન્ટ્સ્ ઑફ ઇન્ડિયા સોસાઈટી, સેન્ડહર્સ્ટ રોડ,
ગીરગામ, મુંબઈ.

તા. ૧૯ માર્ચ સને ૧૯૧૬.

ભગિની સમાજ.

હેતુ. સ્ત્રી જાતિની ઉન્નતિ થાય એવા પ્રયાસ કરવા અને સ્ત્રી જાતિની ઉન્નતિ માટે પ્રવૃત્તિ કરતી સંસ્થાઓને યથાશક્તિ સહાયભૂત થવું.

જ્ઞાન વૃદ્ધિ માટે

સાધન. ૧. પત્રિકામાળા, પુસ્તકો પ્રસિદ્ધ કરી તેનો ફેલાવો કરવો.

૨. વ્યાખ્યાનમાળાની જુદે જુદે સ્થળે ગોઠવણ કરવી.

૩. સ્ત્રીશિક્ષણ વર્ગોને મદદ કરવી અને વધારવા.

૪. ભગિનીભાવથી સમાજસેવા કરવી અને બીજાંને તેમ કરવા ઉત્તેજન આપી અનુકૂળતા કરી આપવી.

સાહાય્ય. ઉપર જણાવેલો હેતુ સાધવામાં જેઓ અમોને આર્થિક સાહાય્ય કરશે અથવા સાધન પુરાં પાડશે તેનો અમો આભાર સાથે સ્વીકાર કરીશું.

ભગિની સમાજ પત્રિકામાળા.

હેતુ—આ પત્રિકામાળાનો હેતુ સ્ત્રીજાતીમાં સદ્‌વિચાર ફેલાવી તેમનાં હૃદય સંસ્કારી અને જાગૃત કરવાનો છે.

આ હેતુ સફળ ત્યારેજ થાય કે જ્યારે સ્ત્રીજાતિ માટે, પોતાની બ્હેનો માટે કામ કરવાની તીવ્ર ઇચ્છાવાળી અનેક સહૃદય સુશિલ કેળવાયલી બ્હેનો બ્હાર પડે, ને પોતાનાં સાધન સમય અને શક્તિનો ઉપયોગ પોતાની બ્હેનો માટે કરે.

બીન કેળવાયલી અગર થોડું શિખેલી બ્હેનોમાં કામ કરવાનું–આ પત્રિકામાળા એક સાધન છે. જે બ્હેનો બીજી પાંચ પંદર બ્હેનોને એકઠી કરી આ પત્રિકાઓ તેમને વખતો વખત વાંચી સમજાવશે ને તેની હકીકત અમને લખી મોકલશે તેમને **પત્રિકામાળા મફત—કંઈપણ લવાજમ લીધા વગર** મોકલાવતા રહેવાનો અમારો વિચાર છે.

સ્ત્રીજાતિ માટે કામ કરનાર બ્હેનોને ઘટતી સૂચના આપવા—તેમના કામમાં બને તેટલી સરળતા—અનુકુળતા કરીઆપવામાં અમે આનંદ માનીશું.

વિજ્ઞપ્તિ.

નીચલા સવાલોના જવાબ લખી મોકલવા

દરેક બ્હેનને વિનંતિ છે.

૧. આ પત્રિકામાં લખેલી બાબત તમને પસંદ પડી કે નહીં ?

૨. આ પત્રિકામાં તમારાથી ન સમજાય એવું કાંઈ હતું ? હોય તો શું ?

૩. કઈ બાબતપર આ પત્રિકામાં લખાયું હોય તો તમને અને તમારા લત્તાની સ્ત્રીઓને વધારે પસંદ પડે ?

૪. પત્રિકા વંચાઈ રહ્યા પછી સ્ત્રીઓ અંદર અંદર એ વિષે વાત કરતી તમને જણાઈ હતી ?

૫. કેટલી સ્ત્રીઓએ પત્રિકા વાંચી અગર સાંભળી ?

૬. તમે સ્ત્રીઓને ભેગી કરીને પત્રિકા વાંચી સંભળાવોછો ? બીજી સ્ત્રીઓ તેમ કરે એવી તજવીજ કરશો ?

ઠે૦ સર્વંટ્સ ઑફ ઈંડિયા સોસાઇટી, સૅંડહર્સ્ટ રોડ, ગીરગામ **મુંબઈ.**

વ્યવસ્થાપક, **કરસનદાસ જે. ચીતલીયા.**

સ્ત્રીઓ માટે ખાસ
ભગિની સમાજ પત્રિકામાળા.

નીચે પ્રમાણે પત્રિકા બહાર પડશે

ચરિત્ર પત્રિકા— લેખકઃ—

* નં. ૧. **મ. ગો. કૃ. ગોખલેનો** જીવન સંદેશ. શ્રી. મો. ક. ગાંધી.

નં. ૨ **પ્રો. ડી. કે. કર્વેનું ચરિત્ર.** સૌ. વિદ્યાગૌરી રમણભાઈ.

નં. ૩ **સેવા ભગિની નીવેદીતાનું ચરિત્ર.** રા. કે. મ. ઠાકોર.

શિક્ષણ સાહિત્ય પત્રિકા—

* નં. ૧ **સ્ત્રી શિક્ષણ** સૌ. શારદાગૌરી સુ. મહેતા, બી. એ.

નં. ૨ **ગૃહ શૃંગાર.** ,,

નં. ૩ **સ્ત્રીઓ માટે ઘરગથ્થુ ઉદ્યમો.** રા. પિ. મ. દેશાઈ, બી. એ.

સેવા સાહિત્ય પત્રિકા (સેવાના સન્માર્ગ દર્શક)

નં. ૧ થી ૮ **સ્ત્રીઓ માટે સેવાનું ક્ષેત્ર.** રા. ભો. ર. દીવેટીયા, બી. એ.

સામાજીક પત્રિકા—

* નં. ૧ **સ્ત્રીઓની પદવી–સ્ત્રીઓનું મહત્વ.** રા ડાહ્યાભાઈ લ. પટેલ.

આરોગ્ય પત્રિકા—

* નં. ૧ થી ૬ **બાળ ઉછેર** (બાળ રક્ષણ) મિસિસ જી. કે. ઉપાધ્યાય.

નં. ૭ થી ૧૨ ,, (બાળ શિક્ષણ) ,,

ભગિની સમાજ પત્રિકામાળાનું લવાજમ

વાર્ષિક (પોસ્ટેજ સાથે) રૂ. ૨) બે.

સ્ત્રી સંસ્થાઓ, લાયબ્રેરીઓ, કન્યા શાળાઓ તથા સમુહ માટે દરેક પત્રિકાની **સામટી** (૨૫ થી વધારે) મંગાવનારને

વાર્ષિક રૂ. ૧) એક પ્રમાણે.

છૂટક—દરેક પત્રિકા દીઠ **આનો એક.**

તરતજ લખો, નામ નોંધાવો—

ગિરગામ, **મુંબઈ.** } વ્યવસ્થાપક,
ભગિની સમાજ પત્રિકામાળા.

* આવી નિશાનીવાળી પત્રિકાઓ છપાઈ બ્હાર પડી ચૂકી છે.

ભગિની સમાજ સામાજીક પત્રિકા નંબર ૧.

સ્ત્રીઓની પદવી—સ્ત્રીઓનું મહત્વ.

લેખકઃ—ડાહ્યાભાઈ લક્ષ્મણભાઈ પટેલ.

દેશના ઉદયની ચર્ચા, સ્ત્રીના ઉદયની ચર્ચા વગર નિષ્ફલ છે. સ્ત્રી સુખી ન હોય ત્યાં સૂધી પુરૂષ સુખી હોઇ શકે નહિ. સ્ત્રી દુઃખી હોય તો કુટુમ્બ સુખી હોઇ શકે નહિ. દેશનો સ્ત્રી વર્ગ સુખી ન હોય અને દેશ સુખી હોય એ બનવું અસંભવિત છે.

સ્ત્રીઓ અજ્ઞાન હોય, અને પ્રજા સુજ્ઞ હોય એ બની શકે નહિ.

મનુષ્ય જીવન અગર દેશજીવનની સફલતા માટે સ્ત્રી જીવનની સમાન ઉપયોગિતા, સમાન મહત્વ સમજવામાં ન આવે ત્યાં સુધી મનુષ્યનું જીવન, દેશનું જીવન સફલ થઈ શકે નહિ.

સ્ત્રીઓ જે તે બાબતમાં પરતંત્ર હોય, જ્યાં તેમને પરાધીનતાનોજ, દાસત્વનોજ અનુભવ થતો હોય ત્યાં પ્રજા સ્વતંત્ર હોઇ શકે નહિ.

જ્યાં સ્ત્રીઓ હીણાયલી, દબાયલી, કચડાયલી બ્હી બ્હીને રહેતી હોય, અનેક પ્રકારની તેમને ધાસ્તી અને ભય રહેતાં હોય ત્યાં પ્રજા મજબૂત, બહાદુર અને નિર્ભય હોઇ શકે નહિ.

દેશમાં સ્ત્રીઓનો મહિમા, સ્ત્રીઓનું ગૌરવ, સ્ત્રીઓની પ્રતિષ્ઠા ન હોય અને જગતમાં દેશનો મહિમા, ગૌરવ અને પ્રતિષ્ઠા હોય એ બનવું સંભવિત નથી.

કોઇ પણ દેશ, રાજ્ય યા પ્રજાના ઉદયનો મુખ્ય આધાર તે દેશના, તે રાજ્યના, તે પ્રજાના દરેક કુટુમ્બ, દરેક સ્ત્રી, દરેક

પુરૂષ, દરેક બાળક ઉપર રહેલો છે. મહાન્ રાજ્ય યા મહાન્ પ્રજા થવામાં રાજ્યની દરેક પ્રજાને, કુટુમ્બના દરેક મનુષ્યને, સ્ત્રી તેમ પુરૂષોને, બાળકોને ઘટતું સ્વાતંત્ર્ય મળે અને તે સ્વાતંત્ર્ય વડે દેશોદય કરવાની યોગ્યતા, બળ સંપાદન કરી દરેક વ્યક્તિ યોગ્ય પ્રયાસ કરે તો કોઇ પણ દેશની યા પ્રજાની ઉન્નતિ થવી મુશ્કેલ નથી. જ્યાં સૂધી સ્ત્રીઓના સંસારના પદની ઉચ્ચતા, તેમની પ્રતિષ્ઠા, તેમની ઉપયોગિતા સમજવામાં નહિ આવે, તેનો સ્વીકાર નહિ થાય, સ્ત્રીઓને પ્રજાકીય જીવનના ઉન્નતિના એક મુખ્ય સાધન તરીકે ગણવામાં નહિ આવે, જ્યાં સુધી પ્રજાનો ગૃહ સંસાર સુધરશે નહિ, કેળવણી વડે, સંસાર વ્યવહાર, સુગમતા અને ફતેહમંદીથી, સરળતા, પ્રમાણિકતા, હિમ્મત અને ધૈર્યથી ચલાવવાની શક્તિ સ્ત્રીઓમાં નહિ આવે, સ્ત્રીઓને જ્યાં સૂધી ઉત્તમ પત્ની, ઉત્તમ માતા અને નગરની, દેશની એક ઉત્તમ સ્ત્રી બનાવવાને યત્ન કરવામાં નહિ આવે, જ્યાં સૂધી સ્ત્રીઓમાં બાળકોની, ભવિષ્યની પ્રજાની શારીરિક, માનસિક અને આધ્યાત્મિક ઉન્નતિ કરવાનું સામર્થ્ય નહિ આવે, ત્યાં સુધી દેશોદયની, લોકકલ્યાણની આશા વ્યર્થ છે.

ઇંગ્લાંડના મહુમ વડા પ્રધાન ઑન. મિ. ડબલ્યુ ઇ. ગ્લેડસ્ટને એક સ્થળે પોતાનો અભિપ્રાય દર્શાવ્યો છે કે કોઈપણ દેશની ઉન્નતિની પરીક્ષા તે દેશના જનસમાજમાં સ્ત્રીઓને જે પદ આપવામાં આવે છે તે ઉપરથી થઇ શકે છે. પ્રાચીન સમયમાં જગતના અન્ય સર્વ દેશો, અવિદ્યા અને અજ્ઞાનના તિમિરાવરણથી ઢંકાયેલા હતા, કેવળ અનાર્ય, કેવળ જંગલી અવસ્થામાં હતા અને આર્યાવર્ત જ્યારે ધર્મ, શ્રદ્ધા, ભક્તિ, વિદ્યા, કલા અને ધન સંપત્તિ દરેક વિષયમાં ઉન્નતિને શિખરે

હતો ત્યારે દેશની સ્ત્રીઓનું સંસારમાં ઘણું ઉચ્ચ પદ, ઘણું સારૂં સન્માન હતું. સંસારના દરેક વ્યવહારમાં, સ્ત્રીઓના દરેક કર્તવ્યમાં, તેમને કોઇ પણ પ્રકારનો અયોગ્ય પ્રતિબંધ ન હોતો. તેમને તેમના મહત્વ મુજબ ઘટતું સ્વાતંત્ર્ય આપવામાં આવતું; તેથીજ દેશની તે સમયની સ્ત્રીઓ કેળવાયલી, બળવાન્, બુદ્ધિમાન્, વિદ્વાન્, ધાર્મીક અને ભક્તિમાન હતી; તેથીજ હિન્દુસ્થાનમાં શુરવીર, ધાર્મીક, વિદ્વાન્, બુદ્ધિમાન્, બળવાન્ મહાનુભાવ નરરત્નોનો, નરવીરોનો, સાધ્વીઓ અને વીરાંગનાઓનો ઉદ્ભવ થઇ શકતો, તેથીજ આર્યાવર્તની ઉન્નતિ હતી.

સ્ત્રીઓની સમાન ઉપયોગિતા.

સૂક્ષ્મદૃષ્ટિથી તપાસ કરતાં માલમ પડે છે કે સ્ત્રી પુરૂષના એકત્ર જીવન વગર, મનુષ્યજીવન, સ્ત્રી યા પુરૂષનું જીવન સંપુર્ણ થઈ શકતું નથી. પુરૂષ અને સ્ત્રીના સંમેલનથીજ મનુષ્ય સંપુર્ણ બને છે. સ્ત્રી વગર પુરૂષ અર્ધાંગ છે, પુરૂષ વગર સ્ત્રી અર્ધાંગ છે. પોતાના શેષ અર્ધાંગની પ્રાપ્તિ થયા વગર એકની પણ સંપુર્ણતા થઇ શકતી નથી. પુરૂષનું અર્ધાંગ સ્ત્રી પુરૂં પાડે છે, સ્ત્રીનું અર્ધાંગ પુરૂષ પુરૂં પાડે છે. કેટલાક સદ્ગુણ જે સ્ત્રીઓમાં હોતા નથી તે પુરૂષમાં હોય છે, પુરૂષ પુરા પાડે છે, ત્યારે કેટલાક સદ્ગુણ જે પુરુષોમાં હોતા નથી તે સ્ત્રીઓમાં હોય છે, સ્ત્રીઓ પૂરા પાડે છે. પુરૂષમાં જે કેટલાક સદ્ગુણ ગૌણ ભાગે જોવામાં આવે છે તે સ્ત્રીઓમાં અધિકાંશે દૃષ્ટિગોચર થાય છે. સ્ત્રીઓમાં જે કેટલાક સદ્ગુણ ગૌણ ભાગે જોવામાં આવે છે તે પુરુષોમાં અધિકાંશે જોવામાં આવે છે. સ્ત્રી પુરૂષ બન્ને એકત્ર થઇનેજ એક સુન્દર મનુષ્યજીવનની ભાવના રજુ કરે છે.

જગત્ કર્તાએ આ સંસારની રંગભૂમિ ઉપર સ્ત્રી પુરૂષને મૂકતાં તેમને એક સમાન પદ ઉપર મૂકયાં છે, જો કે તે બન્નેમાં જુદા જુદા સદ્ગુણ હોય છે; જો કે તે બન્નેને ફરજો જુદી જુદી બજાવવાની હોય છે. એક સારંગી, દિલરૂબા યા તાઉસ ઉપરના સુરો જુદા જુદા હોય છે, છતાં એક સુંદર સંગીત માટે તે સર્વ સૂરો સમાન રીતે ઉપયોગના હોય છે, તેવીજ રીતે સ્ત્રીપુરૂષ રૂપી સૂરો જુદા હોય છતાં તેઓનો સમાન રીતે ઉપયોગ થવાથીજ, તેમના ભિન્ન ભિન્ન સદ્ગુણ રૂપ સૂરો એકઠા થવાથીજ, આ જગત્માં મનુષ્યજીવનસંગીતના મધુર આલાપ શ્રવણ કરવાનું સદ્ભાગ્ય પ્રાપ્ત કરી શકાય છે. સંસારની રંગભૂમિ ઉપર મનુષ્યને જે જે ભાગ ભજવવાના છે, તે સ્ત્રીએ પુરૂષની સાથે રહી ભજવવાથીજ ઉત્તમ રીતે, સંપૂર્ણ વિજય સાથે ભજવી શકાય છે.

સામાન્ય રીતે એમ ધારવામાં આવે છે કે માનસિક શકિતઓમાં સ્ત્રીઓ પુરૂષો કરતાં ઉતરતી છે. મારા સમજવા મુજબ આમાં ઉતરતા ચઢતાપણા કરતાં ભેદનો પ્રશ્ન પ્રથમ રજુ થાય છે. આપણે વિચારવું જોઈએ કે મુકાબલો બે સરખી ચીજ વચ્ચે થઇ શકે છે; માટે માનસીક શકિતઓમાં સ્ત્રીઓની પુરૂષો જોડે સરખામણી કરવામાં, તેમ તુલનાથી તેમને પુરૂષોથી ઉતરતી ગણવામાં મોટી ભૂલ થાય છે. વાસ્તવિક રીતે આગળ બતાવવામાં આવ્યું છે તેમ જે કાંઇ પુરૂષમાં હોતું નથી તે સ્ત્રીમાં હોય છે. તેઓ એક બીજાનાં સમાન નથી. એક બીજાની ન્યૂનતા, એક બીજાની જરૂરીયાતો પૂરી પાડવામાંજ તેમની સમાનતા, સંપૂર્ણતા અને સુખનો આધાર રહેલો છે.

સ્ત્રીઓ માતા તરીકે.

જગતની માતા સ્ત્રી છે, અને માતા તરીકે સ્ત્રીનું સંસારમાં સર્વેથી, પુરૂષથી પણ ઉચ્ચ પદ છે. દરેક મહાન્ પુરૂષ, દરેક મહાત્મા પછી તે ઇશ્વરનો અવતાર હો, પયગમ્બર હો, ધર્માચાર્ય હો, ઇશ્વરનો મહાન્ ભકત હો, મહાન્ વીર યા બળવાન્ યોદ્ધો હો, દાતા હો, મહાન્ વિદ્વાન્ વા મહાન્ સંશોધક હો, જેણે ધર્મના સિદ્ધાન્તોથી, ધર્મ પ્રકાશથી, ભક્તિ વા શૌર્યથી, દાન વડે, વિદ્યાના ચમત્કાર વડે વા મહાન્ સંશોધનથી જગતને મોહિત કર્યું હોય, પણ તે સર્વ સ્ત્રીના ઉદરથીજ જન્મ પામેલા હોય છે, જન્મ પામે છે. રામચંદ્રજી, કૃષ્ણચંદ્ર, ધ્રુવ, પ્રહ્લાદ, શંકર, વ્યાસ, વસિષ્ટ, વાલ્મિક, ગૌતમ બુદ્ધ, મહમ્મદ પયગમ્બર, જીસસ ક્રાઇસ્ટ, શંકરાચાર્ય, ચૈતન્ય, નાનક, રામાનુજ, નરસિંહ મહેતો, માર્ટિન લ્યુથર, અર્જુન, ભીમ, પ્રતાપ, શિવાજી, અકબર, નેપોલિયન, જયોર્જ વૉશિંગ્ટન આદિ નરરત્નો સ્ત્રીઓથીજ જન્મ પામ્યા હતાં. સ્ત્રીઓનાજ ખોળામાં, સ્ત્રીઓનાજ લાલન, પોષણ, સુરક્ષણ અને સંભાળથી તેઓ ઉછર્યા હતા.

અર્વાચીન સમયનાં દૃષ્ટાંત લઇએ તો આપણા રામમોહનરાય, આપણા રાનડે, આપણા કેશવચંદ્રસેન, આપણા ઈશ્વરચંદ્ર વિદ્યાસાગર, આપણા દાદાભાઈ, આપણા ટાટા, આપણા બોઝ, આપણા ગોખલે, સર્વ મહાન પુરૂષોને અને નરવીરોને જન્મ આપનાર સ્ત્રીઓજ હતી. તેમની મહત્તા, તેમના યશસ્વી જીવનનું આદિ કારણ તેમની માતાઓજ હતી.

એક સમયે નેપોલિયન બોનાપાર્ટે પોતાના દરબારમાંની સન્નારી મેડમ ડ કમ્પાંને પ્રશ્ન કર્યો કે કેળવણીની પ્રાચીન રીતિઓ નિર્માલ્ય છે. પ્રજાની યોગ્ય કેળવણી માટે શેની અગત્ય છે, શેની ન્યૂનતા છે? આના જવાબમાં તે સન્નારીએ જણાવ્યું કે

"સારી માતાઓની." આપણને સર્વને વિદિત છે કે બાળક, જન્મે છે ત્યારથી સમજણું થાય છે, પુખ્ત ઉમરનું થાય છે ત્યાં સૂધી માતાના સંગમાં રહે છે. જગતનાં બીજાં સર્વ મનુષ્ય કરતાં માતાના સંગમાં આ અવસ્થામાં તે વિશેષ રહે છે. ભાગ્યા તૂટયા પ્રથમ શબ્દ તે પોતાની માતા પાસેથીજ શીખે છે. ખરૂં ખોટું આચરણ—જગત્ વ્યવહારનું પ્રથમ પગલું—તે માતા વડેજ ભરતાં શીખે છે. બાળક જીવનપર માતાની જેટલી અસર થાય છે તેટલી પિતાની થતી નથી; કારણ કે સીધી રીતે બાળકને માતાના સંગમાં રહેવું પડે છે તેના કરતાં ઘણુંજ ઓછું પિતાના સંગમાં રહેવું પડે છે.

બાળકોમાં પ્રકૃતિથીજ અનુકરણ કરવાનો ગુણ રહેલો છે. અનુકરણ કરવાની તેમની આ શક્તિ, ગ્રહણ કરવાની શક્તિ એટલી તીવ્ર હોય છે કે બાળક જેટલું બે ત્રણ વર્ષની ઉમ્મરમાં ગ્રહણ કરે છે, શીખે છે, તેટલું તે બાકીના સમસ્ત જીવનમાં ગ્રહણ કરી શકતું નથી, શીખી શકતું નથી. જીવનનો ઉદય કાળમાં બાળકો આગળ તેમની માતાનું જીવન એક દૃષ્ટાંત રૂપે રહે છે, અને આપણે જાણીએ છીએ કે બાળકો બળવાન્ કે નિર્બળ, બુદ્ધિમાન્ કે બેવકુફ, બહાદુર યા બીકણ, ધૈર્યવાન્ કે ઉગ્રસ્વભાવનાં, ડાહ્યાં કે ગાંડાં, સભ્ય કે અસભ્ય, નીતિમાન્ કે અનીતિમાન્ નીવડવાનો મોટો આધાર માતા ઉપર રહે છે. માતાજ જો મૂર્ખ, માતાજ જો નિર્બળ, બીકણ, માતાજ ઉગ્ર સ્વભાવની, વિવેક વિનય શૂન્ય હોય, માતાજ દુર્ગુણનો ભંડાર હોય તો તેનાં બાળકો બળવાન્ સદ્ગુણી તેમ હુશિયાર નીવડવાનો ઘણોજ ઓછો સંભવ રહે છે. ગૃહજીવનને ઉચ્ચ, અનુકરણીય બનાવવાનું કામ સ્ત્રીઓનું—માતાઓનું છે. પરંતુ ઘરમાંજ અનેક પ્રકારના ટંટા બખેડા, ગેરવ્યવસ્થા, અનેક દુર્ગુણનાં

દર્શન થતાં હોય તો ગૃહજીવન ઉચ્ચ અને અનુકરણીય બનવું અશક્ય છે. આવા ગૃહ જીવનથી બાળકોના જીવનપર શુભ મુદ્રા પડવી અસંભવિત છે.

કોઈપણ દેશનું મુખ્ય ધન, ખરી સંપત્તિ, તેના મહાન્ પુરૂષો, સુચરિત્ર સન્નારીઓ છે. મહાન પુરૂષો, તેમ મહાન સદ્ગુણી સ્ત્રીઓ, મહાન માતાઓ વડેજ ઉત્પન્ન થઈ શકે છે. માટે દેશની ઉન્નતિ કરવી હોય, મહાન્ નરો અને સન્નારીઓ, મોટી સંખ્યામાં જોવાની દેશની પ્રજાને અપેક્ષા હોય તો ભવિષ્યની માતાઓ મહાન કેમ થાય તે માટે વિચાર કરવાની, તેઓ વધારે બળવાન્, વધારે બુદ્ધિમાન્, વધારે સદ્ગુણી, વધારે નીતિમાન્, વધારે ભક્તિમાન્ કેમ બને તેને માટે સુમાર્ગ શોધી કાઢવાની, તેમનાં કાર્યની ગણના થવાની પ્રથમ આવશ્યકતા છે.

સ્ત્રીઓ પત્ની તરીકે.

પત્ની તરીકે સ્ત્રીની સંસારમાં ઘણી ઉચ્ચ પદવી છે. પુરૂષની તે સર્વોત્તમ મિત્ર છે. પુરૂષનું સન્માન અને શોભા સ્ત્રીવડે છે. પત્ની વિનાનું ઘર ઉજડ, અરણ્ય સમાન છે. "ઘર કહેવાથી ઘર કહેવાતું નથી, ગૃહિણી વડેજ, સ્ત્રી વડેજ ઘર કહેવાય છે. ગૃહિણીવિનાનું ઘર અરણ્ય સમાન છે." આ સત્યનું, સ્ત્રીઓની ખરી મહત્તા, તેમની ઉપયોગિતાનું ભાન, અવિવાહિત વા વિધુર પુરૂષોનાં ઘર, તેમની ગૃહવ્યવસ્થા, તેમના નિસ્તેજ જીવનથી આપણને થાય છે. જીવન માર્ગમાં ધારેલા લક્ષ્ય તરફ જવા પુરૂષને ઉશ્કેરનાર, તેને ઉત્સાહ આપનાર, પ્રેરનાર, ઈશ્વર પર, ધર્મ પર આસ્થા અને શ્રદ્ધા બેસાડનાર સ્ત્રી અને સ્ત્રીઓનો પ્રેમજ હોય છે. કોઇ પણ બાબતની પરીક્ષા અપવાદથી થઇ શકે નહિ, સામાન્ય સ્થિતિ

જોવાથીજ તે બની શકે છે. અપરિણીત યા વિધુર પુરૂષોને આપણે જોઇએ છીએ તો સામાન્ય રીતે તેઓ કેવા નિરાશ, કેવા નિરૂત્સાહ, કેવા નિસ્તેજ, અનિયમિત જીવન ગાળનાર માલમ પડે છે. વૃક્ષોને જીવન આપનાર, તેનું જીવન ટકાવનાર, તેને લીલાં મનોહર રાખનાર તેને ફળ દાયક બનાવનાર, વૃક્ષમાં વહેતો રસ છે, તેવીજ રીતે પુરૂષજીવનને હમેશાં તાજું, હમેશાં લીલું, નિરન્તર આશામય, ઉત્સાહપૂર્ણ રાખનાર, દીર્ઘ કાળ ટકાવનાર સ્રીજ છે. દુનિયાના સર્વ સુધરેલા દેશોમાં રાખવામાં આવતા જન્મ મરણના આંકડા ઉપરથી સ્પષ્ટ માલમ પડી આવે છે કે અવિવાહિત પુરૂષો કરતાં પરણેલા પુરૂષો સરાસરી વધારે લાંબુ જીવન ગાળે છે. અપરિણીત, સ્રી-વગરના પુરૂષનું જીવન રસ વગરના સુકકા ઝાડ સમાન છે. ગૃહિણી તેમ બાલબચ્ચાં વડે ગૃહ સંસારીનું ઘર આનન્દમય નન્દન વન જેવું લાગે છે, ત્યારે ગૃહિણી વિનાનું ઘર નિરાશા જનક, ઉદ્વેગમય, સ્મશાનવત્ લાગે છે.

ગૃહિણી તરીકે, સ્રીની મહત્તા માટે, લાંબા લેખો લખવાની આવશ્યકતા નથી. તેઓ ઘરમાં રહી જે કામકાજ બજાવે છે, ગૃહજીવનમાં તેઓ જે સ્વાર્થત્યાગ બતાવે છે, ધૈર્યથી, સુશી-લતાથી, માધુર્યથી, સંસારને સ્વર્ગ બનાવવાનો તેઓ જે યત્ન કરે છે, તેનો પુરાવો તેમનાં સદાચરણજ છે. દેશના જીવનમાં, જનસમાજમાં જે મહાન પુરૂષો, સ્વાર્થત્યાગનાં, પરાક્રમનાં કામ કરે છે, તેમનાં જીવન ચરિત્ર લખાય છે, આપણે તેમની વાહવાહ કરીએ છીએ, પરન્તુ ઘરના ખુણામાં, અપ્રસિદ્ધિમાં રહી, સ્રીઓ સંસારમાં રહી, ધૈર્યથી જે સંકટ સહન કરે છે, અનેક પ્રકારનાં સ્વાર્થત્યાગનાં જે નાનાં મોટાં કામ કરે છે, તેની નોંધ લેવાની કોઈ તસ્દી લે તો તે નોંધ પેલાં જીવન ચરિત્રો

કરતાં, વિસ્તાર તેમજ મહત્તામાં, અનેક રીતે વધી જાય. કોઇ પણ ઘરમાં આપણે પ્રવેશ કરીએ છીએ ત્યારે ગૃહિણી હાજર ન હોય તો પણ ઘરના દરેક વિભાગમાં ઘરના દરેક ખૂણામાં તેનું અસ્તિત્વ માલમ પડી આવે છે! ગૃહિણીનું પ્રથમ કર્તવ્ય પોતાના પતિ પ્રત્યેનું છે. એક સુપત્ની સદાચારથી પોતાના પતિના જીવનને કેવું સુખમય, કેવું મધુર, કેવું ઉન્નત કરી શકે છે તેનાં ઇતિહાસમાં તેમ જીવન ચરિત્રોમાં ઘણાં દૃષ્ટાંત છે. ઘરનાં કામકાજ કરવા ઉપરાંત, પોતાના પતિનાં સુખ સગવડ કેમ વધે, તેની અડચણો કેવી રીતે દુર થાય, જીવનની તેની અનેક પ્રવૃત્તિમાં તેને કેવી રીતે સહાય થવું, પોતાના પતિનાં કુટુમ્બીઓને, પોતાનાં સંબંધીઓને, પોતાનાં આડોશી પાડોશીને, સ્નેહથી, સુશીલતાથી, વિનયથી, સત્કાર્યથી કેવી રીતે પ્રસન્ન રાખવા તે સુપત્ની જાણે છે. ઘણા દુરાચરણી પતિ તેમની સુપત્નીના સદાચરણથી સુધર્યા છે. આફતમાં સપડાયેલા ઘણા દુઃખી પતિ, સુપત્નીનું દર્શન થતાં, તેમનો સહવાસ થતાં દુઃખ મુકત થયા છે. સ્ત્રીના આશ્વાસનથી, આગતાસ્વાગતાથી, માવજતથી, સ્ત્રીની હિંમતથી, સ્ત્રીના ધૈર્યથી, તેની સુશીલતાથી, તેના માધુર્યથી ઘણા પુરૂષો નાઉમેદ થતા, નિરાશ થતા, આત્મ ઘાત કરતા, મૃત્યુને શરણ થતા, અટકયા છે. સુપત્ની, સુગૃહિણીની સારી સમજ, અકકલ હુશિયારી અને ડહાપણથી ઘણાં ઘર ખરાબ ખસ્ત અને આબરૂ બેઆબરૂ થતાં અટકયાં છે.

પુત્રીઓ અને બ્હેનો તરીકે.

પુત્રીઓ અને બ્હેનો તરીકે સ્ત્રીઓની ગૃહજીવન પર કેટલી અસર, કેટલી સત્તા હોય છે, તે આપણે તપાસીએ. સમજુ વયમાં આવ્યા પછી પુત્રી વા બ્હેનની ગૃહજીવનના દરેક વિભાગમાં કેટલી સત્તા, કેટલી મહત્તા, કેટલું ગૌરવ હોય છે, તે આપણે દરરોજ જીવનમાં જોઇએ છીએ. પુત્રી વા બ્હેન ઘરની શોભા, ઘરનો પ્રકાશ છે. માતા જ્યારે સંસારનાં બીજા

કામકાજ, વ્યવહારમાં વ્યસ્ત રહે છે. ત્યારે ઘરની સ્વચ્છતા ઘરનો વહીવટ, ઘરની સુવ્યવસ્થાનો બોજો પુત્રી યા બ્હેન ઉપર આવી પડે છે, અને ઘણી વખત જોવામાં આવે છે કે પુત્રીઓ તથા બ્હેનો, માતાના કાર્યમાં મદદ કરી ગૃહસંસારના વ્યવહારમાં ઘણી સરળતા કરી આપે છે. કુટુમ્બમાં જ્યારે કાંઇ માંદગી હોય છે યા બીજી કોઇ આફત હોય છે ત્યારે પુત્રીઓ તથા બ્હેનો બિમારના બિછાના આગળ તેમ આફત સમયે હાજર થઇ જાય છે, અને કેવળ સ્વાર્થત્યાગવૃત્તિથી બિમારની સેવા ઉઠાવે છે, આફતોને દુર કરવા મહેનત કરે છે. પુત્રી તથા બ્હેનો ગૃહજીવનના કામકાજ ઉપર, કુટુમ્બના અન્ય મનુષ્યની ઇચ્છા તેમનાં સુખ સગવડ તરફ જે લક્ષ આપે છે, કુટુમ્બના હિત માટે દુઃખ અને સંકટ વેઠી તેઓ જે મહેનત કરે છે, તેની અસર તેમના જીવનની ઉત્તરાવસ્થામાં વિશેષ રહે છે. તેઓ જ્યારે સાસરે જાય છે ત્યારે પણ તેમનાં માતાપિતા, ભાઇ ભાંડુ, ઘરનાં કામકાજમાં પુત્રી યા બ્હેનની સલાહની અપેક્ષા રાખે છે, ઉત્સુક રહે છે. અને જ્યારે આવા કોઇ પ્રસંગે તેઓ પિતા ગૃહે આવે છે ત્યારે તેમના આગમનનું, તેમના વિચારોનું જે સન્માન થાય છે, તેમનાં આવવાથી પિતા ગૃહે જે આનંદ થાય છે, તે બ્હેન યા પુત્રીની મહત્તા, ગૌરવ યથાસ્થિત રીત દર્શાવી આપે છે.

જનસમાજ અને સ્ત્રીઓ

દયાનાં, ઉદારતાનાં, ઉપકારનાં કામ કરવાની વૃત્તિ, વલણ પુરૂષો કરતાં સ્ત્રીઓમાં વધારે સ્વાભાવીક, વધારે બળવાન્ હોય છે. આ તેમના સદગુણને લીધે, પત્ની અને માતા તરીકે કર્તવ્યો બજાવવા ઉપરાંત સ્ત્રીઓ જનસમાજની સેવા ઉઠાવી સમાજ તેમ દેશની ઉન્નતી કરવામાં સાહાય્યભૂત થઇ શકે છે. પરમ કૃપાળુ પરમેશ્વરે સકલ સૃષ્ટિ ઉત્પન્ન કરી છે. સ્ત્રી પુરૂષનો પણ તેમાં સમાવેશ થાય છે, તો ઇશ્વર પ્રત્યેની કૃતજ્ઞ-

તાની લાગણી દાખલ કેટલીક ફરજો સ્ત્રીપુરૂષે બજાવવી જોઇએ અને તે એ કે તેણે ઉત્પન્ન કરેલાં તમામ પ્રાણીઓ ઉપર પ્રીતિ રાખવી, તેમનાં સંકટનું નિવારણ કરવું, તેમનું ભલું કરવું, સંપથી હળીમળી ચાલવું, એક બીજાની આબાદી માટે યથાશકિત યત્ન કરવા. પોતાનાં ગરીબ પડોશીની, પોતાના ગામના નિરાધાર લોકોની, પોતાના દેશનાં લાચાર મનુષ્યોની, તેમનાં બાળકોની, પોતાનાં દુઃખી ભાઇ બ્હેનોની સંભાળ રાખવી, તેઓ સારી કેળવણી પામે, તેઓનો ઉદય થાય તેવો પ્રયત્ન કરવો. પોતે સુશિક્ષિત હોયતો પોતાની અજ્ઞાન બ્હેનોને, ગરીબ લોકોનાં બાળકોને સુશિક્ષિત કરવાને માટે મહેનત લેવી એ જનસમાજના એક અંગ તરીકે સ્ત્રીનું કર્તવ્ય છે, અને તે કર્તવ્ય સારી રીતે બજાવવાની તેનામાં યોગ્યતા છે. દેશની ઉન્નતિ માટે કેળવાયલી સ્ત્રીઓની, કામ કરનાર કેળવાયલી સ્ત્રીઓની જરૂર છે. સંખ્યાબંધ સ્ત્રીશિક્ષકો, સ્ત્રી ઉપદેશકો, સ્ત્રી દાકતરો, સૂતિકાઓ અને પરિચારીકાઓની જરૂર છે. આવી સ્ત્રીઓ સંખ્યા બંધ તૈયાર થાય, સંખ્યા બંધ મળી આવે તો દેશને કેટલો લાભ થાય એ સહેજ સમજી શકાય એમ છે. આવી સ્ત્રીઓ દેશમાં સ્ત્રી કેળવણીનો બહોળો પ્રચાર કરી, પોતાના પડોશીનાં, ગામનાં યા દેશનાં કે અનાથાશ્રમોમાં મૂકાયલાં નિરાધાર અનાથ બાળકોની ખબર લઇ, તેમને સારી સ્થિતિમાં લાવવા યત્ન કરી, પોતાની અજ્ઞાન બ્હેનોને ગૃહ સંસારની તેમ જનસમાજ તરફની ફરજોનું ભાન કરાવી, અપંગ, અશકત, લાચાર, બિમાર મનુષ્યોની માવજત, સારવાર કરી, દેશનાં સંકટ ટાળવામાં, દેશોદય કરવામાં, દેશોદયના પુરૂષોના પ્રયત્નમાં પુરૂષની બાજુએ રહી, સાથે રહી ઘણી સંગીન મદદ કરી શકે છે.

પ્રજા અને દેશનો ઉદય તથા સ્ત્રીઓ.

સ્ત્રીઓને હમેશાં પરતંત્ર, પરાધીન, દાસની સ્થિતિમાં રાખવાથીજ, તેમને ઉન્નત કરવા માટે, તેમને ઉચ્ચ પંકિત

ઉપર મૂકવા માટે યત્ન નહિ કરવાથીજ, દેશની પ્રજા પણ ભાગે, અજ્ઞાન, નિર્બળ, નિર્વીર્ય, શૌર્યહીન, કાયર, પરાધીન અને દાસત્વને લાયક થઈ છે; તેથીજ દેશોન્નતિના પ્રયાસે અનેક વિઘ્ન આવે છે, તેથીજ સમાજનું અંદરનું આન્તર તે પ્રયાસોને મળતું નથી અને તે પ્રયાસો નિષ્ફલ જાય અગર તેને વિજય મળતાં વિલંબ લાગે છે.

હાલની આપણી દુર્દશા, આપણી અવનતિનું મુ કારણ, સ્ત્રીઓની અવગણના, સ્ત્રીઓ તરફનું આપણું દુર્લક્ષ પ્રાચીન સમયની માફક સ્ત્રીઓને તેમનું વાસ્તવિક પદ પવામાં આવે, તેમની મહત્તા, તેમની યોગ્યતા સમજવામા આવે, આ જગતમાંનું કર્તવ્ય, તેઓ યથાસ્થિત રીતે, યથાવત્ બજાવી શકે તે માટે તેમનાપરના કેટલાક અયોગ્ય અંકુશ દૂર કરી, ઘટતું સ્વાતંત્ર્ય આપવામાં આવે, તેમને બળવાન્, બુદ્ધિમાન્, નીતિમાન્ અને ધાર્મિક બનાવવાને યોગ્ય શિક્ષણ આપવામાં આવે તો જગત્‌ના સર્વ દેશોમાં, ઉન્નતિની બાબતમાં હિંદુસ્થાન ફરી આગળ પડી શકે તેમાં જરાપણ સંદેહ નથી. સુપ્રસિદ્ધ દેશ ભકત સન્નારી કવિ શ્રીમતી સરોજિની નાયડુએ પુરૂષ વર્ગને ઉદ્દેશી એક પ્રસંગે જણાવ્યું છે કે "સ્ત્રીઓને તેમના પ્રાચીન હુકક પાછા આપવાને હું તમને દાબીને સૂચના કરૂં છું. કારણ કે મેં જણાવ્યું છે ત મુજબ ખરી રીતે પ્રજાને તૈયાર કરનાર અમે છીએ, તમે નથી. દરેક પ્રકારની ઉન્નતિના કામમાં, અમારી ખરી સહાયવિના તમારી કોન્ગ્રેસો અને કોન્ફરન્સો નિષ્ફળ જવાની. તમારા સ્ત્રીવર્ગને કેળવણી આપો એટલે પ્રજાનું હિત તેની મેળે થઇ રહેશે, કારણ કે જેનો હાથ પારણું ઝુલાવે છે તેનીજ આ દુનિયાપર ખરી સત્તા છે એ વાત જેમ આગળ ખરી હતી અને આજે પણ ખરી છે તેમ મનુષ્ય જીવનના અન્ત સૂધી પણ તે ખરી રહેશે."